

BIOLOGICAL SCIENCES

УДК 582

ЕФІРООЛІЙНІ РОСЛИНИ ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ

Галицька Тетяна Юріївна

Студентка

Шелюк Юлія Святославівна

Професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація. У роботі проаналізовано сучасний стан вирощування ефіроолійних рослин у Житомирському районі. Висвітлено видовий склад, особливості культивування, адаптаційні властивості та економічну ефективність їх використання в аграрному виробництві. Визначено перспективи розширення посівних площ під ефіроолійними культурами з урахуванням кліматичних умов та потреб ринку. Особливу увагу приділено екологічним перевагам цих культур і їхньому значенню для розвитку малих форм господарювання.

Ключові слова: ефіроолійні рослини, Житомирський район, агровиробництво, культивування, економічна доцільність, кліматична адаптація, переробна промисловість.

Вступ: Житомирський район має унікальний комплекс еколого-географічних умов, які забезпечують оптимальне середовище для розвитку різноманітних видів ефіроолійних рослин. Фітоценози району включають значну кількість видів, у яких біосинтез і накопичення ефірних олій є важливим адаптивним механізмом, що забезпечує їхнє виживання.

Ефіроолійні культури, або ж ароматичні рослини, – це як дикорослі, так і вирощувані види, які містять ефірні олії у своїх вегетативних та генеративних

органах: листках, квітках, стеблах, плодах або коренях. Такі рослини є важливою сировиною для ефіроолійного виробництва. Ароматичні речовини накопичуються в особливих клітинних структурах – секреторних залозках, волосках або лусках, звідки їх видобувають за допомогою перегонки з парою, екстрагуванням розчинниками, механічного пресування чи інших методів. Концентрація ефірних олій у цих рослинах може змінюватись від дуже незначного рівня до 22% від загальної маси [3]. У Житомирському районі зростає низка ефіроолійних рослин, які належать до різних ботанічних родин. У рисунку 1 подано розподіл цих рослин за родинами.

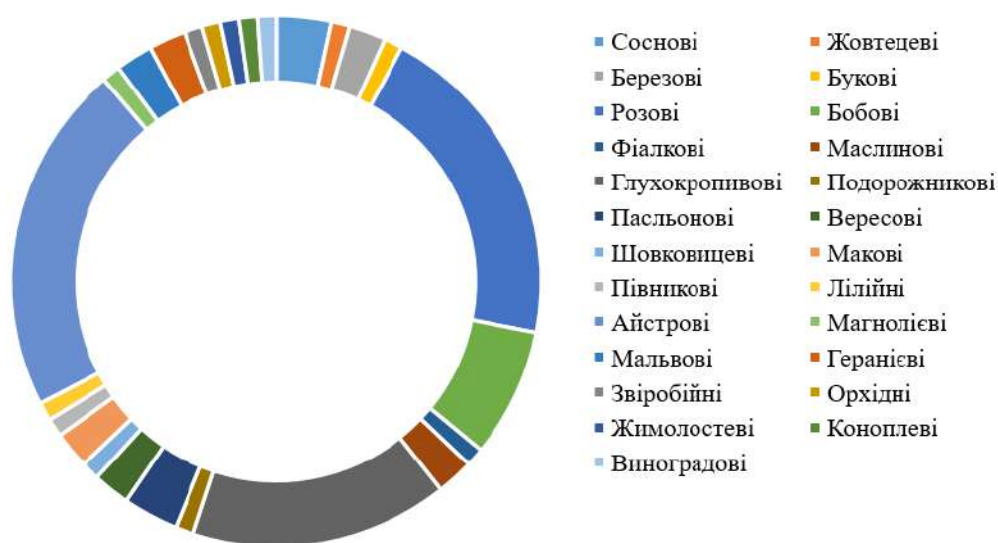

Рис.1.Ефіроолійні рослини Житомирського району та їх родини

У ході дослідження було виявлено представників 25 ботанічних родин ефіроолійних рослин, які охоплюють 89 родів і 106 видів. Найбільшу представленість мали представники родин квіткових рослин – Айстрові, Розові та Глухокропивові, а також Соснові із відділу Голонасінні, що свідчить про їхню високу екологічну адаптивність і промислову значущість. Ці родини займають провідні позиції за кількістю видів та потенціалом виробництва ефірних олій.

Окрім поширених, у регіоні зафіксовано й менш представлені родини, як от: Орхідні, Жимолостеві, Коноплеві, які представлені одним – двома видами. Незважаючи на малу чисельність, ці рослини також мають високу цінність

завдяки унікальному хімічному складу своїх ефірних компонентів.

Багатство видового складу ефіроолійних рослин у Житомирській області створює сприятливі умови для становлення й розвитку ефіроолійної галузі. Рациональне використання цих природних ресурсів із дотриманням екологічних принципів може стати рушієм економічного розвитку регіону, стимулювати розвиток аграрного бізнесу та переробних підприємств. Останніми роками попит на ефірні олії суттєво збільшився, що пов'язано зі зростанням інтересу до органічної косметики, натуральних лікувальних засобів, ароматизаторів та іншої продукції на природній основі.

Це створює передумови для розвитку ефіроолійної промисловості і збільшення обсягів вирощування таких культур, як Сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), Жовтець закавказький (*Ranunculus caucasicus*), Шипшина (*Rosa canina*), Чистець (*Stachys*), Глуха кропива (*Lamium galeobdolon*).

Наразі вирощування ефіроолійних культур є перспективним напрямом розвитку аграрного виробництва в Україні, адже їх вирощування не тільки відкриває нові ринки, а й дає змогу зберегти екологічне здоров'я регіонів. Враховуючи зростаючий попит на натуральну продукцію, фермери можуть отримати додаткові фінансові можливості, що сприятиме розвитку малих і середніх господарств [2-4].

Ефіроолійні рослини Житомирського району мають багатий традиційний потенціал у медицині, харчовій промисловості, косметології. У народній медицині вони використовувалися для лікування простудних захворювань, шлунково-кишкових проблем та нервових розладів. Такі рослини, як М'ята перцева (*Mentha piperita*), Материнка звичайна (*Origanum vulgare*) та Чебрець повзучий (*Thymus serpyllum*), застосовувалися для відварів і настоїв. У кулінарії ефіроолійні рослини, зокрема Кмин звичайний (*Carum carvi*) та Кріп запашний (*Anethum graveolens*), надавали стравам аромат і смак. Вони також використовувалися в косметології, наприклад, Ромашка лікарська (*Matricaria chamomilla*) і Шавлія лікарська (*Salvia officinalis*) застосовувалися для догляду за волоссям і шкірою. У обрядах рослини, такі як Полин гіркий (*Artemisia*

absinthium), мали захисне значення. Сьогодні ефіроолійні культури Житомирщини активно використовують у фармацевтичному виробництві фітозасобів та ефірних олій, а також у косметичних і харчових продуктах. У сільському господарстві вони використовуються в якості сидераттів, джерела нектару для бджіл і основою біопрепаратів. Для збереження природних ресурсів важливо впроваджувати раціональні методи збору та вирощування цих рослин.

Висновок: Ефіроолійні культури, що зростають у Житомирському районі, становлять вагомий ресурс для зміцнення аграрного сектору та економічного розвитку регіону. У ході дослідження було ідентифіковано представників 25 ботанічних родин, які охоплюють 89 родів і 106 різновидів рослин, що містять ефірні олії. Найбільш чисельно були представлені родини Айстрових, Розових і Глухокропивових, а також Соснові з групи Голонасінних, що підтверджує їхню високу здатність адаптуватися до місцевих умов і їхнє промислове значення.

Ці родини вирізняються значним потенціалом щодо отримання ефірних олій і різноманітням видів. Завдяки добрій адаптації до екологічних умов та здатності накопичувати ефірні олії, ці рослини можуть ефективно використовуватись у виробництві натуральної продукції, зокрема в галузях косметики та фармації.

Попит на ефірні олії зростає, що сприяє розвитку фермерських господарств, створенню нових робочих місць та удосконаленню інфраструктури сільського господарства. Крім того, вирощування таких культур позитивно впливає на стан довкілля, сприяючи покращенню ґрунтової структури та зниженню рівня забруднення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Визначено, які ефіроолійні та лікарські трави вигідно вирощувати в Україні. Superagronom.com. Головний сайт для агрономів. URL: <https://tinylink.info/10FWo>

2. Добровольський П., Андрійченко Н., Коваленко О. Ефіроолійні рослини та їх значення у сучасному світі. Збірник тез. 2019. URL: <https://surl.li/rbvvoz>
3. Ефіроолійні рослини. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Українська (Wikipedia: The Free Encyclopedia) : [веб-сайт]. URL: <https://salo.li/7C1d012> (дата перегляду: 07.05.2025)
4. Тимошенко Л. П. Ефіроолійні культури України. Київ : Урожай, 2008.
5. Фармацевтична енциклопедія. : [веб-сайт]. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/> (Дата перегляду: 10.05.2025)